

С. С. Шоптенко

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри юридичних дисциплін
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕНЬ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬСЯ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

У статті досліджено зміст, особливості та порядок формування правоохоронними органами інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення. Визначено зміст інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення. Проаналізовано повноваження правоохоронних органів та виокремлено ті, що реалізуються у сфері інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення. Визначено процедуру формування інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення. Надано пропозиції щодо вдосконалення інформаційного забезпечення вказаних проваджень у діяльності правоохоронних органів.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, правоохоронні органи, провадження в справах про адміністративні правопорушення, джерело інформації, електронна картка.

Постановка проблеми. Інформація в діяльності правоохоронних органів відіграє досить важливе значення. Вона визначає основні напрями їх роботи, впливає на зміст, форми та методи їх діяльності. Належний обсяг якісної інформації дає змогу своєчасно реагувати на всі суспільні процеси та явища, вживати необхідні заходи із забезпечення законності й правопорядку в державі. Саме інформація слугує підставою для прийняття управлінських рішень, а також забезпечує належний рівень координації та взаємодії всіх правоохоронних органів як між собою, так і з іншими суб'єктами з метою належного виконання покладених на них завдань. Важливе значення має належне інформаційне забезпечення також адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів, у тому числі під час реалізації ними проваджень у справах про адміністративні правопорушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інформаційного забезпечення управлінської діяльності досліджувались у наукових працях таких учених, як І.В. Арістова, В.М. Брижко, В.Д. Гавловський, Т.В. Гаман, В.В. Грищенко, М.В. Гуцалюк, Р.А. Калюжний, В.Т. Комзюк, Б.А. Кормич, П.В. Мельник, С.М. Петренко, В.І. Фелик, В.С. Цимбалюк, В.О. Шамрай та інші. Саме їх роботи дають змогу проаналізувати й

дослідити концептуальні засади інформаційного забезпечення різних видів діяльності, у тому числі правоохоронної. Водночас варто зазначити, що в розвідках наведених авторів відсутня єдність поглядів на зміст та особливості інформаційного забезпечення. Крім того, питання інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення, що реалізуються правоохоронними органами, не знайшли свого відображення в цих працях, у зв'язку із чим виникає необхідність їх дослідження.

Метою статті є визначення змісту, особливостей і порядку формування правоохоронними органами інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення. Для її досягнення необхідно вирішити такі завдання:

- визначити зміст інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення;
- проаналізувати повноваження правоохоронних органів та виокремити ті, що реалізуються у сфері інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення;
- визначити процедуру формування інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення;

– надати пропозиції щодо вдосконалення інформаційного забезпечення вказаних проваджень у діяльності правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні термін «інформаційне забезпечення» не закріплений у законодавстві України. У науці адміністративного права він неодноразово досліджувався вченими, які по-різному трактують його зміст, акцентуючи увагу на тих чи інших його особливостях. Так, Є.О. Резченко вважає, що інформаційним забезпеченням є система концепцій, методів і засобів, що призначені для забезпечення користувачів інформацією [1, с. 5–6]. Така думка досить узагальнено трактує зміст інформаційного забезпечення, не відображаючи всіх аспектів цієї категорії. С.М. Петренко визначає інформаційне забезпечення як сукупність реалізованих рішень щодо обсягів інформації, її якісного та кількісного складу, розміщення й форм організації [2, с. 20]. З таким визначенням не можна погодитись повною мірою, оскільки інформаційне забезпечення спрямоване на отримання не лише інформації за рішеннями суб'єктів владних повноважень, а й іншої інформації, необхідної для ефективного виконання завдань і функцій держави.

Т.М. Стокороса під інформаційним забезпеченням розуміє динамічну систему одержання, оцінки, зберігання та перероблення даних, створену з метою вироблення управлінських рішень. Інформаційне забезпечення, як вважає науковець, можна розглядати і як процес забезпечення інформацією, і як сукупність форм документів, нормативної бази й реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі в процесі її функціонування [3, с. 299]. Науковець вказує на подвійну природу досліджуваного поняття, розкриваючи його як процес та як сукупність документів чи інших носіїв інформації.

Р.А. Калюжний та В.О. Шамрай визначають інформаційне забезпечення таким чином: 1) як забезпеченість системи управління відповідною множинною інформацією; 2) як діяльність, пов'язану з організацією збору та реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання й представлення інформації; 3) як діяльність щодо формування цілеспрямованої суспільної та індивідуальної свідомості суб'єктів суспільних відносин щодо управління в конкретній сфері суспільних відносин (реклама, формування іміджу суб'єкта управління, інформаційні опе-

рації, інформаційна боротьба тощо) [4, с. 39]. Тобто категорією «інформаційне забезпечення» охоплюється процес збору та оброблення інформації, формування інформаційних систем, стан наповнення управлінського процесу такою інформацією, а також процес формування на основі наявної інформації свідомості громадян і суспільства загалом.

Що стосується інформаційного забезпечення в правоохоронній діяльності, то під ним розуміють такі явища:

1) знання про явища, які свідчать про злочинну діяльність конкретних осіб і розкривають не лише механізм злочинів, а й механізм виникнення інформації про них; циклічний процес пошуку, збору, опрацювання, переосмислення, зберігання, видачі інформації та її використання для прийняття оперативно-тактичних та інших рішень правоохоронних органів [5, с. 17];

2) діяльність суб'єктів управління, яка спрямована на надання службам і підрозділам органів внутрішніх справ відомостей, необхідних їм для здійснення покладених на них завдань і функцій, та задовольняє відповідні вимоги [6, с. 124];

3) сукупність інформаційних ресурсів, засобів, методів технологій, які сприяють ефективним комунікаціям у контурі управління та прийняттю оперативних, своєчасних рішень у правоохоронній діяльності [7, с. 168].

Інформаційне забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення, що реалізуються правоохоронними органами, має важливе значення, скільки включає в себе збір, оброблення та аналіз інформації про адміністративні правопорушення; на основі отриманої інформації дає змогу здійснювати профілактику й попередження таких проступків, усувати причини та умови, що сприяли їх вчиненню, вживати негайних заходів щодо припинення таких дій і відновлення порушених прав, свобод чи законних інтересів громадян. Воно сприяє швидшому встановленню осіб, які вчиняють правопорушення, та інших обставин його вчинення. Це забезпечення дає змогу виявляти недоліки в роботі правоохоронних органів, що сприяє їх швидкому усуненню. Інформаційне забезпечення правоохоронних органів утворює сукупність документів та інших носіїв, які містять у собі інформацію, що має значення для належного виконання ними своїх завдань, у тому числі в процесі розгляду та розв'язання справ про адміністративні правопорушення.

Узагальнюючи вищевказані думки науковців щодо змісту інформаційного забезпечення та враховуючи специфіку діяльності правоохоронних органів у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення, інформаційне забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення, що реалізуються правоохоронними органами, можна розглядати в двох значеннях:

1) як процес надання, збору, оброблення, аналізу, систематизації й фіксації відомостей про адміністративне правопорушення та подальшого прийняття відповідних управлінських рішень або вчинення певних дій, що реалізується за допомогою системи спеціальних засобів і методів;

2) як систему відомостей, зафіксованих у документах чи на інших носіях, що має значення для належного виконання правоохоронними органами своїх завдань у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності, а також для впливу на правосвідомість громадян і суспільства загалом із метою недопущення вчинення правопорушень.

У провадженнях у справах про адміністративні правопорушення функції інформаційного забезпечення полягають у наданні правоохоронним органам допомоги в ефективному вирішенні адміністративно-правових спорів, формуванні баз інформації, необхідної для їх подальшої роботи, а також у впливі на свідомість громадян.

Повноваження правоохоронних органів у сфері інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення визначені окремо для кожного такого органу. При цьому вони визначені узагальнено та не вказують на специфіку інформаційного забезпечення конкретного виду проваджень. Водночас варто зазначити, що інформаційне забезпечення цього напрямку правоохоронної діяльності має важливе значення для ефективного й об'єктивного вирішення справ про адміністративні правопорушення. Воно дає змогу зібрати та проаналізувати докази в справі, а також перевірити особу чи речі на причетність до раніше вчинених проступків. Належне інформаційне забезпечення сприяє проведенню профілактичної роботи щодо попередження вчинення правопорушень. Усе це свідчить про важливість чіткого визначення повноважень правоохоронних органів у провадженнях у справах про адміністратив-

ні правопорушення. Серед цих повноважень можна виокремити такі:

– аналізувати й узагальнювати практику застосування законодавства та ефективність діяльності відповідного органу чи підрозділу;

– одержувати на письмовий запит від органів державної влади, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань та громадян відомостей та інформації, необхідних їм для виконання поставлених законодавством завдань;

– у визначених законодавством випадках здійснювати реєстрацію осіб, об'єктів, явищ, подій та формувати відповідні обліки, бази даних тощо;

– здійснювати обмін інформацією з іншими правоохоронними органами чи іншими суб'єктами з метою забезпечення законності й правопорядку в державі;

– знайомитись в органах державної влади з документами та іншими носіями інформації, необхідними для попередження чи припинення проступків.

Інформаційне забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення як різновид управлінської діяльності являє собою певну процедуру, що реалізується спеціально уповноваженими органами у встановленому порядку. При цьому в нормативно-правових актах чітко не закріплено процедуру його здійснення та шляхи забезпечення наповнення баз даних. Аналіз правових норм із цього питання та практичної діяльності відповідних підрозділів правоохоронних органів дає змогу виокремити такі етапи цієї роботи: 1) витребування або отримання інформації про адміністративне правопорушення; 2) фіксація та забезпечення збереження інформації; 3) аналіз інформації та прийняття відповідних рішень; 4) формування та направлення інформації за результатами розгляду справи. Розглянемо їх більш детально.

Першим є етап *витребування або отримання інформації про адміністративне правопорушення*. Джерела походження цих відомостей можуть бути досить різними. Це може бути інформація, яка надійшла від громадян, іноземців чи осіб без громадянства про вчинене адміністративне правопорушення. Така інформація може бути отримана працівником правоохоронного органу під час виконання ним своїх завдань. Або він міг дізнатись про неї із засобів масової інформації. Відомості потрапляють до працівника правоохоронного органу в пись-

мовій чи іншій формі (усній, аудіо-, відео- тощо). При цьому не завжди в справі є суб'єкт, який їх надав. Це стосується випадків безпосереднього виявлення інформації посадовою особою правоохоронного органу.

Таким чином, у справах про адміністративні правопорушення джерелами надходження інформації є звернення громадян, інших осіб, адміністрацій підприємств, установ чи організацій; повідомлення в засобах масової інформації; безпосереднє виявлення під час виконання працівниками правоохоронних органів своїх обов'язків. Інформація в справах про адміністративні правопорушення може надходити як у письмовій, так і в усній формі. Незалежно від форми отримана інформація має бути збережена належним чином.

Другим є етап *фіксації та забезпечення збереження інформації*. Будь-яка інформація в справах про адміністративні правопорушення має бути належним чином зафіксована й зареєстрована. Заходи збереження застосовуються до всіх видів відомостей незалежно від того, у якій формі вони надійшли (письмовій, усній чи збережені на спеціальних носіях).

Документи, що надходять у письмовій формі, відповідно до встановлених у законодавстві вимог формуються у відповідні справи та зберігаються впродовж встановленого періоду в спеціальних підрозділах правоохоронних органів, відповідальних за ведення діловодства, або в архівах. Відомості про надходження таких документів заносяться до спеціальних журналів чи реєстрів. Усні повідомлення, зокрема й про вчинені адміністративні правопорушення, фіксуються у відповідних журналах, а за необхідності – у письмових поясненнях особи, яка звернулася. Інші носії інформації (фото-, аудіо-, відеоматеріали) долучаються до матеріалів справи та зберігаються в спеціально відведених місцях.

Ця процедура реалізується через складання протоколу про адміністративне правопорушення, протоколу адміністративного затримання, протоколів огляду та вилучення речей, відібрання письмових пояснень в осіб, яким відома інформація про вчинений проступок. Основним документом, у якому найбільш повно фіксується інформація про вчинений проступок, є протокол про адміністративне правопорушення. У ньому, відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, вказуються дата й місце його складання, посада, прізвище, ім'я,

по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягується до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення та суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за це правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є; пояснення особи, яка притягується до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі [8]. До цього протоколу можуть долучатись інші документи, що містять інформацію про вчинений проступок. У разі, якщо згідно із законодавством протокол про адміністративне правопорушення не складався, відомості про вчинений проступок зазначаються в постанові в справі про адміністративне правопорушення.

Для об'єктивного й обґрунтованого вирішення справи про адміністративне правопорушення велика увага в роботі правоохоронних органів приділяється збору доказів, що містять інформацію, яка підтверджує чи спростовує вину особи. Такі дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- й кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, які використовуються особою, яка притягується до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, що використовуються під час нагляду за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами [8].

Усі вказані документи й матеріали формуються в справу, яка далі передається для формування електронної інформаційної картки про адміністративне правопорушення в інтегрованій інформаційно-пошуковій системі. Електронна картка містить такі розділи: 1) загальні дані про адміністративне правопорушення; 2) відомості про адміністративне правопорушення, у якому вказуються відомості про дату й час вчинення правопорушення, кваліфікацію адміністративного правопорушення, місце вчинення правопорушення, інформація про те, чи було правопорушення вчинене особою в ста-

ні алкогольного чи наркотичного сп'яніння або групою осіб; 3) відомості про порушення Правил дорожнього руху; 4) відомості про особу, яка притягується до адміністративної відповідальності; 5) розгляд та прийняття рішення за адміністративним правопорушенням; 6) розгляд скарги на постанову в справі про адміністративне правопорушення [9].

Крім того, з метою забезпечення притягнення до адміністративної відповідальності за кваліфікуючими ознаками, зокрема й у разі повторного вчинення проступку, в інформаційні бази правоохоронних органів вносяться відомості щодо осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, зміст вчиненого проступку та вид стягнення, що застосовувався, які зберігаються там упродовж року.

Етап *аналізу інформації та прийняття відповідних рішень* включає систематизацію інформації, її оброблення та аналіз компетентною посадовою особою. За результатами цих дій посадова особа вносить рішення, яке оформляється у встановленому порядку. У справах про адміністративні правопорушення рішення формуються у вигляді постанов.

Етап *формування та направлення інформації за результатами розгляду справи* характеризується тим, що в справах про адміністративні правопорушення копії рішень направляються особі, щодо якої розглядалася справа, а також іншим особам, яких вони стосуються (потерпілим, органам державної влади тощо).

Аналіз вищевказаних етапів інформаційного забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів дає змогу зробити висновок про те, що інформаційне забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення включає такі компоненти:

а) адміністративну справу, яка складається з протоколу про адміністративне правопорушення (в окремих випадках не складається, а вноситься постанова в справі про адміністративне правопорушення) та інших матеріалів документального, фото-, відео-, аудіо- й іншого характеру;

б) електронну інформаційну картку про адміністративне правопорушення в інформаційно-пошуковій системі;

в) бази даних про осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності.

У кожному правоохоронному органі ці складники інформаційного забезпечення будуть від-

різнятися за змістом, що зумовлюється їх компетенцією щодо розгляду й вирішення справ про адміністративні правопорушення та специфікою внутрішніх правил ведення діловодства.

Належне інформаційне забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення слугує засобом швидкого й обґрунтованого вирішення справ про адміністративні правопорушення; усунення причин та умов, що сприяли вчиненню проступків; встановлення осіб, які вчиняють такі правопорушення; забезпечення виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення; притягнення до адміністративної відповідальності за кваліфікуючими обставинами.

Висновки і пропозиції. На сьогодні інформаційне забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення, що реалізуються правоохоронними органами, не повною мірою забезпечує потреби їх працівників. Для покращення ефективності роботи в цій сфері доцільно здійснити такі заходи:

– забезпечити формування електронних карток про адміністративне правопорушення для всіх видів проступків, оптимізувати їх зміст і форму;

– структуру електронної картки про адміністративне правопорушення доповнити розділами, пов'язаними з відшкодуванням завданих проступком збитків та усуненням причин та умов, що сприяли його вчиненню;

– покращити взаємодію правоохоронних органів між собою та з іншими органами державної влади з метою оперативного обміну інформацією, у тому числі у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності;

– чітко закріпити в законодавстві повноваження правоохоронних органів у сфері інформаційного забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення;

– забезпечити впровадження електронної системи документообігу в діяльності правоохоронних органів.

Список використаної літератури:

1. Резченко Є.О. Необхідність розробки та прийняття Закону України «Про інформаційне забезпечення органів державної влади» (робоча назва) / Є.О. Резченко // Державне управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/4/02.pdf>.
2. Петренко С.М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем :

- [монографія] / С.М. Петренко. – Донецьк : Дон-НУЕТ, 2007. – 290 с.
3. Стокороса Т.М. Інформатизація та інформаційне забезпечення: підходи до трактування понять / Т.М. Стокороса // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2008. – Вип. 18.9. – С. 296–301.
 4. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики : [монографія] / [Р.А. Калюжний, В.О. Шамрай, М.Я. Швець, В.Д. Павловський та ін.] ; за ред. Р.А. Калюжного та В.О. Шамрая. – К. : АДПС України, 2002. – 296 с.
 5. Овчинский С.С. Оперативно-розыскная информация / С.С. Овчинский ; под ред. А.С. Овчинского, С.С. Овчинского. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 367 с.
 6. Административная деятельность органов внутренних дел. Часть общая : [учебник для об-раз. учреждений высш. проф. образ. МВД России] / [С.Н. Бочаров, Г.П. Герт, И.А. Еремичев др.] ; под ред. А.Г. Коренева. – М. : Московский юрид. ин-т, 1996. – 335 с.
 7. Приймак В.М. Прийняття управлінських рішень : [навч. посібник] / В.М. Приймак. – К. : Атіка, 2008. – 240 с.
 8. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
 9. Електронна картка про адміністративне правопорушення: додаток до Інструкції з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://docs.google.com/viewer?embedded=true&url=http%3A%2F%2Fzakon2.rada.gov.ua%2Fflaws%2Ffile%2Ftext%2F47%2Ff459392n36.doc>.

Шоптенко С. С. Информационное обеспечение производств по делам об административных правонарушениях, реализуемых правоохранительными органами

В статье исследовано содержание, особенности и порядок формирования правоохранительными органами информационного обеспечения производства по делам об административных правонарушениях. Определено содержание информационного обеспечения производства по делам об административных правонарушениях. Проанализированы полномочия правоохранительных органов и выделены те, которые реализуются в сфере информационного обеспечения производства по делам об административных правонарушениях. Определена процедура формирования информационного обеспечения производства по делам об административных правонарушениях. Даны предложения по совершенствованию информационного обеспечения указанных производств в деятельности правоохранительных органов.

Ключевые слова: информационное обеспечение, правоохранительные органы, производства по делам об административных правонарушениях, источник информации, электронная карточка.

Shoptenko S. S. Information provision of proceedings in cases of administrative violations, which are being implemented by law enforcement agencies

The article deals with the content, features and procedure for the formation of information support in cases on administrative violations by law enforcement bodies. The content of the information support of proceedings in cases of administrative violations was determined. The powers of law enforcement bodies were analyzed and those that are implemented in the field of information support of proceedings in cases of administrative violations were identified. The procedure of information support formation in cases of administrative violations was determined. Proposals on improving the information provision of the mentioned proceedings in the activity of law enforcement bodies were given.

Key words: information support, law enforcement agencies, proceedings in cases of administrative violations, source of information, electronic card.